

Lars-Erik Larsson Orkestervariationer, Op. 50

Sixten Ehrling Radioorkestern

LARS-ERIK LARSSON (f. 1908) har en gång sagt att han vill skriva "vacker musik". Han har också skrivit vacker musik. Musik som gått in i det allmänna medvetandet till den grad att den blivit mer eller mindre synonym med begreppet "svensk ton". Få svenska musikverk från 1900-talet har blivit så älskade som **Förklädd gud** och **Pastoralsvit**.

Dessa verk skrevs under slutet av 30- och början av 40-talet, en period som man skulle kunna kalla Larssons "vackra period". Ur stilistisk synpunkt innebar den ett återgripande på 30-talets klassicistiska ideal, parat med en omisskännlig nordisk ton (Stenhammar, Sibelius, Nielsen). Denna romantiskt-lyriska stil fick ett abrupt slut med **cellokonserterna** 1947 och **Musik för orkester** 1949. Men denna plötsliga stilomvändning var främst skenbar. Även om Larssons musikaliska språk ytligt sett har pendlat halsbrytande mellan "det enkla och det svåra", har det alltid burit sin upphovsmans karakteristiska drag: den utspunna, kantabla melodiken, förkärleken för ostinato- och kanontekniken, den tonala förankringen.

En liknande stilkantning ägde rum 1960, då Lars-Erik Larsson chockerade det svenska musiklivet med att börja skriva tolvtonsmusik. Lars-Erik Larsson, f.d. professor vid Musikhögskolan och av många betraktad som det sista fästet i kampen mot atonalismen, hade drabbats av den schönbergiska smittan! För mera sansade iakttagare kom inte det nya tonspråket som någon större överraskning. Redan 1932 hade Larsson prövat tolvtonstekniken i några tvåstämmiga pianostycken och utvecklingen av tonspråket i verken från 50-talet pekade också fram mot ett anammande av seriella kompositionsmetoder. Den "nye Larsson" var inte så chockerande ny som många tyckte. Handen var Schönbergs men rösten Larssons...

Orkestervariationer op. 50 komponerades 1962 på beställning av Radioorkestern. Det finns skäl att ge verket en särställning i Larssons produktion. Han säger själv apropos denna nyorientering: "Det var som om jag nått fram till det ideal jag strävat efter i decennier."

Den nya tekniken har också medfört en ny musikalisk profil. Satsfakturen är tunnare, mera uppluckrad. Orkestern används blott sällan med tuttvirke och i mellandelen av alla-marcia-avsnitt finner man en rent punktmusikalisk sats, som väl främst ger intryck av ett godmodigt scherzo. Å andra sidan är det inte svårt att hitta drag av "den gamle Larsson", t.ex. det långa violinsolot (Un poco meno mosso) eller kanontekniken i början av det sista Allegrot. Samtidigt talar verket ett kärvt, mera expressionistiskt språk än de tidigare verken, ibland med en tragisk anknytning, tydligast i det elegiska Adagiot.

Verkets form visar klart att Lars-Erik Larsson är trogen sina klassicistiska ideal. Det är den traditionella variationsformen, tema med variationer. Inom varje större sats sker en succesiv småstrukturering i en rad korta avnitt, som ofta omfattar bara några få takter. Dessa partier kontrasterar inbördes, inte så mycket rent motivistiskt som genom orkestrering. Den sista satsen, Andante, är ett nästan exakt citat av inledningen, och ger på detta sätt verket en avrundad form.

Verket uruppfördes den 3 mars 1963.

The Orchestral Variations composed in 1962 by Lars-Erik Larsson (born 1908) occupy a very special place in his production. About this new orientation he has himself exclaimed: "It was as if I had reached the ideal I had striven for during several decades."

Larsson's music in the 1930s and 1940s with its romantic-lyrical appeal and its unmistakably Nordic tone expressed a genuine musical "common touch", a rare quality in most modern Swedish composers. A sudden change in form came about at the end of the 1940s. The work here recorded can be considered as the culmination of this phase. With the new personal twelve-tone technique has come a new musical profile. But the "old Larsson" is still very much present even in this work of orchestral variations and confirms that he is true to his classical ideals. At the same time, though, the spirit of the work speaks in a harsher and more expressionistic language than ever before, sometimes with a touch of tragedy, especially noticeable in the Adagio.

Maurice Karkoff (born 1927) studied under Lars-Erik Larsson. Choral music and songs take up the central position in his first creative period. Later on his production came to include also a number of instrumental works, among them five symphonies. The key-note in everything he has written is romanticism: a sincere, at times almost dreamy expression, long spun melody lines and a clearly tonal foundation.

The Fourth Symphony is the result of Karkoff's studies in Israel in 1963 and his contact with Eastern folk music. It is a work of highly expressionistic music. The first two movements were still influenced by the atmosphere of the war and the post-war era. Israel became the turning point. The youthful optimism, the feeling of solidarity, the mentality, the sincerity — all that is expressed in the finale of the symphony, a vital and powerful movement, full of lust of life, contrasting to the problems raised in the first movement.

The two works were commissioned by the Stockholm Radio Orchestra and were first performed at public concerts arranged by the Swedish Radio.

DATA:

Dessa båda verk är beställda av Radioorkestern, som ställt sig till förfogande utan ersättning vid gramfoninspelningen. Denna är gjord i Kungl. Musikaliska Akademiens stora hörsal: Larsson den 2 mars 1963, Karkoff den 4 april 1964. Partitur från Carl Gehrman's musikförlag, Stockholm.

Speltider: Larsson 15.44, Karkoff 16.51

Producent: Hans Peter Kempe

Omslag: Monotepi av Jessica Kempe



Royal Sound Stereo ist das von der TELDEC »Telefunken-Decca« Schallplatten-Gesellschaft neuentwickelte Stereo-System. Es bedeutet einen entscheidenden Fortschritt in der Tonwiedergabe. Das Musikerlebnis wird in voller Klangreinheit und Dynamik bis zur letzten Tonrille erhalten: Beim Fortissimo gibt es kein Klirren mehr, auch die feinsten Klangpartien kommen ohne Störgeräusch. Royal Sound Stereo — das ist wahrhaft königlicher Klang!

Bundes-, Auslandspatente und Warenzeichen angemeldet

Maurice Karkoff Symfoni Nr. 4 Op. 69

**Introduzione: Largo-Allegro - Adagio -
Finale: Allegro vivace**

Stig Westerberg

MAURICE KARKOFF (f. 1927) är elev till Lars-Erik Larsson. I hans tidigare produktion intar vokalmusiken en central ställning och flera av hans körverk och romanser får räknas till de viktigaste i svensk 1900-talsmusik. Men också instrumentalmusiken fängade hans intresse och hans produktion omfattar en rad större instrumentalverk, bl.a. fem symfonier. Här, liksom i vokalverken, urskiljer man tydligt den romantiska grundtonen i hans musik: ett innerligt, ibland lätt drömmande uttryck, långspunna melodilinjor och en klart tonal förankring.

I slutet av 50-talet inträdde en markant stilförändring. Maurice Karkoff började nu tillämpa seriella kompositionsmetoder, en hårt disciplinerad teknik, förvärvat under stränga studier utomlands. Den nya stilen exponerades första gången 1959 i **Nio aforistiska varianter** för orkester och två år senare i **Variationer för orkester** som blev tonsättarens stora genombrottsverk.

Erfarenheterna från dessa verk bildar utgångspunkten för den **fjärde symfonin** som komponerades 1963 på beställning av Radioorkestern. Verket kan karakteriseras som en programsymfoni utan ett klart definierat program. Det är bekännelsemusik av samma slag som Mahlers och Allan Petterssons symfonier. I den fjärde symfonin är tonspråket ett annat än i Karkoffs närmast föregående verk, våldsammare och nervösare, ett hyperexpressionistiskt språk med anknytningar till Alban Berg och Arthur Honegger. Men det är först och sist Maurice Karkoff.

Symfonin är i allt väsentligt det klingande resultatet av tonsättarens studier i Israel 1963 och kontakten med den österländska folkmusiken. "Tidigare har jag i stor utsträckning behärskats av krigs- och efterkrigstidens stämningar, framför allt av judeförföljelserna och koncentrationslägren. Denna föreställningsvärld fanns i högsta grad kvar i fjärde symfonins två första satser. Jag kom helt enkelt inte ur mina visionära skräckupplevelser. Uttrycket blev klagan och smärta... Israel blev vändpunkten... Den ungdomliga optimismen, känslan av samhörighet i den kämpande staten, mentaliteten, öppenheten — allt ingav mig optimism. Och svaret kom i fjärde symfonins final, en vital, kraftfull sats, full av livsglädje i motsats till första satsens problemställningar."

Symfonin inleds av ett kort, dramatiskt laddat Largo som följs av ett rytmiskt pregnant Allegro med både motiviska och rytmiska anknytningar till inledningen. Satsen är intensivt dramatisk och uppbyggd kring några få grundmotiv, där den överstigande kvarten spelar en framträdande roll.

Den andra satsen, Adagio, är påfallande lyrisk i långspunna, bitterljuva kantilenor. Ytligt sett kan satsen visa släktdrag med "den romantiske Karkoff" från 50-talets förra hälft, men uttrycket är ett annat, oroligare och mera smärtsamt. Under de långa, lyriska melodibågarna exploderar bitande bleckinsatser och nervösa slagverksfigurer. Satsen har en tydlig bågform: den dramatiskt uttrycksfulla mellandelen inramas av lugnare ytterpartier där oron ligger latent under den färgskimrande klangytan.

Finalen, Allegro vivace, domineras av en nästan scherzoartad rytm, mera grotesk än uppsluppen. Satsen innehåller hastiga allusioner på de bägge föregående stämningar. Dramatiken stegras under hela satsen och når ett mäktigt klimax i sluttakterna, där gastkramningen äntligen släpper och verket mynnar ut i ett ackord av tillförsikt.

Claes M. Cnattingius

Royal Sound Stereo that is what we of the Teldec "Telefunken-Decca" Records have decided to call our new stereo system; the most important advance in sound reproduction in our time. Now at last you can enjoy your favourite music over its entire tonal and dynamic range to the very last note. There is no longer any audibel distortion in fortissimo nor the least impurity even in the most subtle passages. For reproduction of music in its true splendour, choose Royal Sound Stereo.